

รอยทราย

วันเนา ๒๕๖๓

ความนำ

กลอนกล เป็นกลอนที่มีบัญญัติพิเศษเพิ่มขึ้นจากกลอนธรรมดา เช่น เพิ่มบังคับสัมผัสสระ สัมผัสอักษร คำเป็นคำตาย คำลหุคำครุ คำซ้ำ หรือรูปวรรณยุกต์ เป็นต้น

กลอนกล มี ๒ ชนิด คือ กลอนกลบท กับ กลอนอักษร กลอนกลบทแตกต่างจากกลอนกลอักษรตอนที่กลอนกลบทนั้นผู้เขียนเขียนไว้ถูกต้องตามบัญญัติพิเศษของกลอนนั้น ๆ เรียบร้อยแล้ว ส่วนกลอนกลอักษรวางกลเอาไว้ให้ผู้อ่านใช้ความรู้ความสามารถถอดกลให้ออกลักษณะบังคับ

กลอนกลบทในรอยทราย ใช้กฎข้อบังคับจากกลบทจารึกวัดพระเชตุพนฯ กับ กลบทศิริวิบูลกิตติเป็นตัวแบบ และนำทุกกลบทที่มีอยู่ในกลบททั้งสองนี้มาเขียนโดยที่บางกลบทไม่มีในจารึกวัดพระเชตุพนฯ บางกลบทไม่มีในกลบทศิริวิบูลกิตติ ยกเว้นที่ไม่เขียน คือ กลบทบังคับใช้ ก กา, บังคับใช้ ก กา กน, บังคับใช้ ก กา กน กง, บังคับใช้ ก กา กน กง กต, บังคับใช้ ก กา กน กง กต กก, บังคับใช้ ก กา กน กง กต กก กบ และบังคับใช้ ก กา กน กง กต กก กบ กม ในกลบทศิริวิบูลกิตติ โดยใช้กลบทเทพชุมนุมที่มีในจารึกวัดพระเชตุพนฯ แทน เพราะกลบทเทพชุมนุมรวมการบังคับของกลบทศิริวิบูลกิตติ ไว้ทุกมาตราโดยแยกให้อยู่แต่ละบทกลอน

เพื่อสะดวกในการศึกษากลบท จึงได้เรียงลำดับกลบทจากง่ายไปหายาก จากที่มีบัญญัติธรรมดาไปถึงสลับซับซ้อน และได้จัดกลบทที่มีลักษณะบัญญัติคล้าย ๆ กันให้อยู่เป็นกลุ่มใกล้เคียงกัน

กลบทกระจาย ณ มณฑล บัญญัติให้ใช้อักษรสูงนำหน้าวรรคแรก อักษรกลางนำหน้าวรรคที่สอง อักษรต่ำนำหน้าวรรคที่สาม แล้ววนกลับไปใช้อักษรสูงนำหน้าวรรคที่สี่ อักษรกลางนำหน้าวรรคต่อไป อักษรต่ำนำหน้าวรรคต่อไป เรื่อย ๆ ไปจนจบ กลบทนี้มีเฉพาะในกลบทศิริวิบูลกิตติ

โลกอย่าล่าเอียง (กลบทกระจาย ณ มณฑล)

แสงสีทองส่องฟ้าปลุกท้าวตื่น

เคยมีดมนหมันม้าในหัวใจ

จะต่างแดนแสนไกลส่องไปถึง

หรือกระทำจำเพาะเพื่อเจาะจง

เพื่อชีวิตคิดฝันสู่วันใหม่

ปลอบขวัญบัวบางคราวยามก้าวพลั้ง

หลายคนรู้หวังรู้พลังพลาด

มากที่คนล้นหลามทางความคิด

ต่างต่อสู้อยู่ที่ต่างมีหวัง

ขอเพียงว่าฟ้าพื้นอันตราาย

กล่อมชีพขึ้นชুবฤกษ์ที่หลับไหล

แสงส่องให้หมองหมางนั้นจางลง

มีคำนิ้งว่าใครไม่ประสงค์

กลางแดนคงหรือปราสาทราชวัง

สู้ต่อไปเพื่อชมสิ่งสมหวัง

เพื่อชีพยังแสงทองส่องชีวิต

บางคนอาจสมหวังอาจพลังผิด

หลายที่ฤทธิ์ผิดหวังยังทำลาย

ชีวิตยังมีแสงแห่งความหมาย

จนเคลื่อนคลายอุปสรรคที่ถักกัน

* ร่องศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คนทั้งมวลล้วนมีที่หมายมาด
แต่จะสุขทุกข์ใด ไม่สำคัญ

สุขทุกข์อาจพบแน่ไม่แปรผัน
เพียงโลกนั้นเที่ยงธรรมอย่าลำเอียง

วันเนา ๒๕

กลบทูกพระหวัดทาง บัญญัติให้เล่นสัมผัสอักษรกันระหว่างคำปลายสุดของวรรคก่อนกับคำแรกของ
วรรคถัดไป โดยลงด้วยอักษรใดให้นำอักษรนั้นนำหน้าในวรรคถัดไป กลบทนี้คล้ายกลบทัวพันหลัก
แต่กลบทัวพันหลักต้องใช้คำนั้นซ้ำลงไปเป็นคำแรกในวรรคถัดไป

กลบทูกพระหวัดทาง มีเฉพาะในกลบทศิริวิบูลกิตติ์

สร้างฝันให้เป็นจริง (กลบทูกพระหวัดทาง)

เอื้อมเก็บดาวพราร่วงกลางห้วงฟ้า

สอยเพ็ญเดือนเพื่อนฟ้ามาแนบใจ

เรียงเกลียวคลื่นครันสาดโสมหาศขาว

सानดวงใจไหวหวามพลิวตามลม

นำความสุขปลุกโลกให้โศกกลับ

ชวนนกน้อยลอยล่องร้องสำเนา

พร้องสำเนาจำชีวิตอิสระ

ทลางแล้วฤทธิพิชเลวส่วนเปลวไฟ

รอนความคิดอิจฉาเพลิงอาฆาต

หันชีวิตคิดห่างทางอบาย

ฝันว่าวัถธารวันฟ้าใส

จับธารไหลหลากผาอาบธารมณี

ขับสำเนากล่อมดาวคราวสุขสม

สอยระทมลวงหายกับสายน้ำ

ล่องทุกข์กับความสิ้นคืนฟ้าจำ

แนวฟ้าพรำบรรเลงเพลงกล่อมไพร

รำเรียงสะกรรมเลวเคยเหลวไหล

พอนคุใหม่ชั่วโฉดเพ็งโหดร้าย

เช่นอำนาจธรรมกรรมนิบหาย

เบื้องสุดท้ายชีวิมรุ่งทอง

กลบทโตเล่นทางหรือกลบทสิงโตเล่นทาง บัญญัติให้มีสัมผัสโนที่เป็นสัมผัสสระชนิดกัน ๒ คู่
ในกลอนวรรคหน้า (วรรคสดับ กับ วรรครอง) ระหว่างช่วงแรก กับ ช่วงกลาง และ ช่วงกลาง กับ ช่วงหลัง
และมีสัมผัสสระชนิดกันอีก ๑ คู่ ในกลอนวรรคหลัง (วรรครับ กับ วรรคส่ง) ระหว่างช่วงกลาง กับ ช่วงหลัง
กลบทนี้มีทั้งในกลบทศิริวิบูลกิตติ์ และจารึกวัดพระเชตุพนฯ

เลว (กลบทโตเล่นทาง)

อย่าหยันคนจนทางอย่างหมาแก่

เป็นชวคนแห้งแห้งไม่ไร้ราว

ถึงชีพนี้มีไว้ให้ต่อสู้

คนเอาเปรียบเหยียบย่ำคำหว่าใคร

คนที่ซื้อถือธรรมดรรณอุคต้อง

เขาเชิดชูบูชาธรรมธรรม

โลกทุกวันมันเพี้ยนเปลี่ยนลับสน

คนชั่วข้าสารพันนั้นคนชม

ถดถอยรู้บุญคุณของเขา

ลืมเสียหมดกฏของผองนางนุญ

คอยวันแต่ความตายร่ายมาหา

รอเวลาแห่งกาลลาญชีพไป

เราจะอยู่อย่างมิตรมิตรที่ไท

แต่แต่้มให้โลกมีสันติคำ

ถลายถลับหมองมัวหม่นคนเหยียบย่ำ

ที่ถือกรรมทำดีมีแต่กรรม

คนดีคนที่เขาเฝ้าทันถม

คนนิยมเสเพลเนรคุณ

ล้วนเง่าโง่งงคั่งสกุล

โสภเจ้าจุนคนชั่วตัวเลวทรา

วันเนา ๒๕

กลบทช้างชูงวง บัญญัติให้มีสัมผัสในที่เป็นสัมผัสสระทุก ๆ วรรค วรรคละ ๒ คู่ กลบทนี้คล้ายกลบท
โตเล่นทาง แต่กลบทโตเล่นทางจะมีสัมผัสสระเพียง ๒ คู่ของวรรคระดับ กับวรรครอง ซึ่งเป็นกลอนวรรคหน้า
ส่วนวรรครับ กับ วรรคส่ง ซึ่งเป็นกลอนวรรคหลัง กลบทโตเล่นทางจะมีสัมผัสสระชนิดเพียงคู่เดียว กลบทนี้มี
เฉพาะในกลบทศิริวิบุลกิตติ์

ความรักคือสิ่งใด (กลบทช้างชูงวง)

รักใช่เป็นเช่นดวงดาวพร่างแสง

รักใช่เป็นเช่นสิ่งใดให้จับจอง

รักใช่เป็นเช่นผกาน่าดม

รักใช่เป็นเช่นสิ่งใดให้แบ่งปัน

หาเนียมความหมายที่มีต่อรัก

รักคือหวานปานน้ำทิพย์จับหทัย

เมื่อยามร้างห่างรักกลับกลัวความหมาย

รักคือพิษฤทธิ์ชั่วร้ายหมายหลอกกลวง

เมื่อรักร้างราวรุกราณผลาญดวงจิต

รักคือทุกข์รุกรานทำซ้ำดวงใจ

ใช่ร้อนแรงแห่งตะวันอันฉายส่อง

แต่ร่วมผองของความหมายสายสัมพันธ์

ใช่พะยอมหอมละมุนกรุ่นใจฝัน

แต่รักนั้นมันคงอยู่คู่ดวงใจ

หาหยากนักจกนิยามความโทนโชน

รักหวานไหวใจหวานหวานชานแทรกทรวง

ความหวานกลายหายห่างแสนแทนท่วงทรวง

รักคือปวงห้วงกรรมหมองคล่องฤทธิ์

รักคือพิษฤทธิ์ชอนเร้นเป็นไฉน

คือสิ่งใด โทนเล่าหรือคือความรัก

วันเนาวิ ยูเด็น

กลบทมธุรวาที บัญญัติให้มีสัมผัสในที่เป็นสัมผัสสระทุก ๆ วรรค วรรคระดับ กับวรรครองมี ๒ คู่
เป็นสัมผัสชนิดในลักษณะคำเดียว วรรครับ กับ วรรคส่ง มี ๑ คู่ เป็นสัมผัสแทรกในลักษณะคำแทรกเดียว
กลบทมธุรวาทีมีลักษณะเหมือนกลอนสุนทรภู่ และคล้ายกลบทโตเล่นทาง แต่กลบทโตเล่นทางมีคำสัมผัสสระ
วรรครอง กับ วรรคส่ง เป็นสัมผัสชนิด กลบทนี้มีเฉพาะในกลบทศิริวิบุลกิตติ์

ฟ้าของคนหม่น (กลบทมธุรวาที)

ฟ้าของฉันวันนี้เป็นสีหม่น

โลกหวนเหยยเปรยคำให้เข้าใจ

โลกเหือดหายสายธารที่ชานเขา

ให้โทษทัณฑ์บั้นย่ำเพื่อทำลาย

มีชีวิตติดหล้าแต่ค่าไร

ยอมให้โลกโขกสับนานนับวัน

สู้ก็สู้อยู่เหมือนกับเพื่อนเขา

ฟ้าบรรเลงเพลงมาย่ำปราศัย

สำหรับฉันนั้นเพลงบรรเลงหวน

ไม่มีสิทธิ์คิดไฝหรือให้ขัง

ฟ้าของคนหม่นหมองมีผ่องใส

ทอดทิ้งให้เปล่าเปลี่ยวอยู่เดียวดาย

เสียงเหยยเยาะหยามหวนให้ขวัญหาย

อยู่หรือตายล้วนเขลาค่าเท่ากัน

มีทำไมให้คนเขากันหวน

โลกลงทัณฑ์ให้ตายทั้งหายใจ

แต่แล้วเราพ่ายแพ้เกินแก้ไข

เพลงที่ใครส่วนมากไม่อยากฟัง

หรือปลอบขวัญชีวิตที่ผิดหวัง

เพราะฟ้ายังความหม่นแต่คนตรม

วันเนาวิ ยูเด็น

กลบทพวงแก้วกุดั่น บัญญัติให้เล่นคำซ้ำคำเดียวกันตลอดทุกวรรค โดยไม่กำหนดตำแหน่ง แต่ต้องมีคำที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขนั้นทุก ๆ วรรค กลบทพวงแก้วกุดั่นนี้นิยมเขียนกันมากในกลอนนิราศ กลบทนี้มีเฉพาะในจารึกวัดพระเชตุพนาก็เหมือนใครใคร (กลบทพวงแก้วกุดั่น)

ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครหมด
เหมือนใครที่ชีวิตถูกทศทาง

ความเป็นอยู่ทั่วไปเหมือนใครเขา
มากมีเพื่อนเหมือนใครในโลกา

ฉันก็เป็นเช่นใครที่ในโลก
ใครก็มีที่ทำความชั่วดี

มีโกรธเกลียดอย่างไรเขาไม่ผิด
ใครฉลาดใครเขารู้เท่าทัน

เมื่อใครใครไม่แถมผิดแตกต่าง
อย่าเศร้าใจใครมาป้ายราคะ

สร้างทำสรคแก่ใครไม่เคยสร้าง
และอยู่อย่างใครที่มีเมตตา

มีหงอยเหงามเหมือนใครที่ในหล้า
มีขาดกล้าเหมือนใครที่โหนมี

มีสุขโศกเหมือนใครในทุกที่
ทุกอย่างนี้เหมือนใครไม่ต่างกัน

มีความคิดเหมือนใครไม่แถมผัน
ต่างเหมือนฉันเหมือนใครในแผ่นดิน

แม้มีบ้างใครเขาเฝ้าตึง
ให้ซาชินทุกทางอย่างไรใคร

วันเนา ๒๖

กลบทอุกโศโกฎิวาสบัญญัติให้ใช้ไม้เอกในวรรคระดับ กับ วรรครอง โดยไม่มีไม้โทปนอยู่ และให้ใช้ไม้โทในวรรครับ กับวรรคส่ง โดยไม่มีไม้เอกปนอยู่เช่นกัน กลบทนี้มีเฉพาะในกลบทศรีวิบุลยิตต์จำทน (กลบทอุกโศโกฎิวาส)

ทรยศคิดแต่ฉ้อฉล
ส่วนสัตย์ชื่อถือธรรมโลกหยังเมิน

โลกวิปริตผิดไปไม่คงมั่น
ที่ทำได้ชื่อถือจริงจัง

ควรจงสนทนในเล่ห์เหลี่ยม
ชื่อกับเล่ห์เพทุบายหลายเหลี่ยมชัก

คนคิดชื่อถือธรรมถูกยำเหยียบ
ที่เลวทรามตามจนจนอันไอ

ยุติธรรมกรรมดีอยู่ที่ไหน
กับคนถ้อยคอยทูลจนจวนชีวิต

ทำไมฟ้าทุกวันจึงสรรเสริญ
คอยคิดสับยับเย็นไปทุกครั้ง

ดูแถมผันเพี้ยนไปจากใจหวัง
คนกลับซังเขยให้เข้าใจนัก

หากยังเจียมใจด้อยตนน้อยศักดิ์
โลกเยื้องยักด้วยกลจึงจวนใจ

คนเอาเปรียบกลับทูลนบุญคุ้มให้
คอยเหยยหยังไซไฟในคนดี

โลกจึงให้หลงปลื้มลื้มศักดิ์ศรี
ให้คนมีศีลธรรมต้องจำทน

วันเนา ๒๖

ประณีต ๒๖